

Hoop, een anker in de hemel

Andere boeken van Michel Meeuws:

B2J, de Bijbel in 2 jaar (cursusboek)

Geestelijke Ouders Gezocht

ISBN 9789403611235

Geestelijke Strijd; Oorsprong, gevolg en wapenuitrusting

ISBN 9789403611280

8 Grote Relatievragen; Eerste hulp bij relatievraagstukken

ISBN 9789464182682

De 7 raadgevers; 12 overdenkingen

ISBN 9789403631943

God Spreekt; Profeten en profetie

ISBN 9789403641454

Website: www.michelmeeuws.com

ISBN 9789403683225

Hoop, een anker in de hemel

Michel Meeuws, 2022

De Bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan *De Nieuwe Bijbelvertaling*,
© Nederlands Bijbelgenootschap 2021, tenzij anders vermeld.

Foto boekomslog: Stellingmolen aan de Bagijnenwal in Gorinchem

Hoop, een anker in de hemel

De oorsprong, functie en bestemming van hoop

Michel Meeuws

INHOUD

Voorwoord

1	Hoop: wereld, mens en godsbeeld	9
2	Een definitie van hoop	17
3	Waar komt hoop vandaan?	23
4	Hoop en emotie	38
5	Hoop en wetenschap	60
	5.1 De werking van onze hersenen	
	5.2 Hoop en psychologie	
	5.3 Hoop en optimisme	
6	Hoop vanuit de Bijbel	77
7	Symbolen van hoop	85
8	Hoopbrengers: profeten en Jezus	114
9	Hoop en lijden	125
10	De hemelse hoop	134
11	Samenvattend	147
12	Bronnen	151

*'Hoop staat op de knieën in het verleden
en houdt de ogen gericht op de toekomst.
Het is het geloof dat het ergste nooit het laatste is.'*

Frederick Buechner ¹

Voorwoord

Toen ik deze studie over het onderwerp hoop begon te schrijven, wist ik nog niet zo veel over hoop. Ik wist dat hoop belangrijk is voor relaties, geloof en toekomstverwachtingen. Het was voor mij niet eenvoudig om hoop onder woorden te brengen of wat hoop doet met je verstand en je emoties. Ik wist nog niet dat angst en hoop dicht met elkaar verbonden zijn en dat hoop zich vooral in de bovenste laag van onze hersenen bevindt, in de cortex.

Ik ging ervan uit dat iedereen hoop nodig heeft, maar ik wist niet dat er mensen zijn die hoop als een noodzakelijk kwaad zien. Volgens sommigen is hoop een soort verbeelding van een ideaal dat er nooit zal komen.

Toen ik nadacht over welke symbolen mensen hoop geven verbaasde het mij dat er zoveel verschillende categorieën symbolen bestaan en dat vooral natuursymbolen hoop geven. Tegelijkertijd waarschuwt God ons om deze natuursymbolen van hoop niet te aanbidden en dat is niet eenvoudig.

Ik las dat de atheïst Václav Havel hoop als een transcendente kracht zag die met de mens meereist en ergens verankerd ligt in onze verre toekomst. Daarmee kwam hij dicht in de buurt van het Bijbelse beeld van het anker van de hoop.

Ik ontdekte dat Victor Frankl transcendente hoop heeft ervaren tijdens zijn gevangenschap in een concentratiekamp. Hij kwam tot de conclusie dat de kracht van hoop ontstaat in het verlangen om anderen te ontmoeten en in het verlangen om iets te willen bereiken en te maken. Daarmee onderschrijft hij voor mij het beelddragerschap van de mens in God. We zijn naar Gods beeld geschapen en zodra we dit beeld verliezen, verliezen we ons menszijn en de hoop voor elkaar en de toekomst.

Het symbool van het avondmaal kreeg voor mij een diepere betekenis als relationeel teken van hoop. Met het avondmaal hoop je met anderen op een leven in Gods Koninkrijk, een leven zonder pijn en verlies. De hele wereld snakt naar de uiteindelijke vervolmaking van de schepping, dit is de ultieme vorm van hoop. Dat op een dag geliefden elkaar zullen ontmoeten in een volmaakte heilige dimensie waarin de grootste vijand van de hoop, twijfel, hoop niet meer kan roven.

Het anker is het symbool van een verzekerde hoop in de hemel. Een anker met Jezus als reddingslijn waaraan jouw ziel verbonden kan zijn. In een tijd waarin veranderingen steeds sneller zullen plaatsvinden is het belangrijk om een anker van de hoop in de hemel te hebben. Pas in een storm weet je of een anker werkt.

Ik wil Corrie Klingeman en Hans Deventer bedanken voor het meekijken, aanvullen en nakijken van de tekst.

Michel Meeuws

1 Hoop: wereld, mens en godsbeeld

Inleiding

Als iemand jou deze vraag zou stellen: “Wat is hoop?”, wat zou je dan zeggen? Misschien kun je vertellen waarop je hoopt, maar wat is hoop en waar komt het vandaan? Het is niet alleen een inhoudelijke vraag, het heeft ook te maken aan wie je de vraag stelt.

Ben je een atheïst, geloof je in een hogere macht en/of ben je religieus? Religieuze en niet-religieuze groeperingen kunnen uiteenlopende voorwaarden hebben in het vaststellen van hoop. Christenen hopen op het Koninkrijk van God, Joden hopen op de komst van de Messias en marxisten hopen op een klasseloze maatschappij.²

In mijn onderzoek naar hoop heb ik verschillende citaten en definities onderzocht die van elkaar verschillen. Er zijn mensen die hoop afschuwelijk vinden en er zijn mensen die niet zonder hoop zouden kunnen leven. Hoe je hoop omschrijft heeft onder andere te maken met je wereld-, mens- en godsbeeld.

Atheïsme

Zo’n acht procent van de wereldbevolking is atheïst.³ Een atheïst gelooft niet in een schepper maar in een evolutionair ontstaan van het leven. Over het algemeen heeft een atheïst geen persoonlijke hoop voor een leven na dit leven. Hoop is dan vooral een materialistische hoop voor dit leven en eventueel voor het leven dat je achterlaat voor de volgende generatie. Met materialistische hoop bedoel ik niet zozeer rijk worden en bezit verzamelen, het is een hoop die alleen gericht is op het leven op aarde.

Het betekent echter niet dat een atheïst niet gelooft in een transcendente hoop, een kracht buiten mensen om. Als er zo’n kracht van hoop buiten mensen om bestaat, dan zal deze door de atheïst niet gelinkt worden aan een hogere macht. Wellicht leeft er onder atheïsten de hoop dat de wetenschap het leven kan verlengen.

De post-humanistische visie binnen de wetenschap ziet de mens van de toekomst als een soort hybride mens, half mens en half robot. Nieuwe wetenschappelijke modificaties kunnen het leven van de mens verbeteren en misschien zelfs oneindig maken, althans dat zou een ultieme wens voor sommigen kunnen zijn.⁴ Er zijn mensen die hopen om nooit te sterven, anderen verlangen juist naar de dood.

Dat er geen leven bestaat na dit leven is voor de atheïst een feit, maar voor het grootste deel van de wereldbevolking is dit ondenkbaar. Damon Linker, correspondent bij TheWeek.com verwoordt dit als volgt:

“Als atheïsme waar is, is het verre van goed nieuws. Het leert dat we alleen in het universum zijn, dat niemand onze gebeden hoort of verhoort, dat de mensheid volledig het product is van willekeurige gebeurtenissen, dat we geen intrinsieke waardigheid hebben, mensen zijn niet-bezielde klompjes materie en worden geconfronteerd met een zekere vernietiging door de dood, dat ons lijden uiteindelijk zinloos is, dat ons leven en onze liefdes er in bredere zin helemaal niet toe doen, dat degenen die gruwelijke dingen begaan en de menselijke straf ontlopen vrijuit komen - dit alles (en nog veel meer) is volkomen tragisch.”⁵

Tijdmachine

De tragiek van leven en sterven wordt op een indrukwekkende manier zichtbaar gemaakt in de film *The Time Machine* van H. G. Wells uit 2002. Deze film gaat over een wetenschapper in New York in 1899. Hij is bezig met het uitvinden van een tijdmachine. Op een avond wil hij zijn verloofde ten huwelijk vragen, maar zij sterft in zijn armen tijdens een roofoverval. Zijn ambitie om de tijdmachine af te maken wordt hierdoor versterkt, hij wil teruggaan naar het verleden om haar te redden. Maar hoe vaak hij teruggaat in de tijd, elke keer sterft zij in zijn armen. Hij besluit om in de toekomst te reizen in de hoop daar het antwoord te vinden of de dood van een geliefde voorkomen kan worden.

Ook al heb je als mens geen verwachting over leven na de dood, toch kan de dood of de eindigheid van het leven je doen nadenken over welke hoop in jou leeft.

Theïsme

Er zijn mensen op aarde die niet religieus zijn, maar wel geloven in het bestaan van een hogere macht, zoals agnosten. Zij maken, net zoals de atheïsten, ongeveer acht procent deel uit van de wereldbevolking. Theïsten hebben geen religieuze rituelen waar zij naar handelen, maar geloven wel dat er een intelligent wezen moet zijn dat het leven heeft gemaakt. Dit wezen is echter niet persoonlijk en er is geen verlangen om dit wezen te aanbidden. Er kan een verlangen zijn naar een leven na dit leven, maar het is onzeker wat dit inhoudt. In een film of tijdens een begrafenis hoor je nog wel eens zeggen dat iemand na dit leven is veranderd in een ster aan de hemel. De gedachte om een ster aan de hemel te zijn wordt mooi gevonden, maar het is meer een wensgedachte dan een rationele conclusie.

In gesprek met een jonge vrouw die gelooft in een hogere macht maar niet in een hemel probeerde ik erachter te komen wat haar motivatie was om niet te kunnen geloven in een hemel. Zij vertelde mij dat haar idee van het bestaan van een hemel afschuwelijk was, omdat er dan nog steeds een mogelijkheid was om te lijden. Liever bereikte zij een *nirwana*, de mogelijkheid om helemaal op te lossen zoals in het boeddhisme, maar dan zonder al die religieuze regels die daarvoor nodig zijn. Je kunt geloven in een hogere macht en toch geen verlangen hebben in een leven na dit leven. Misschien dat je dan ergens nog deel uitmaakt van het universum. Voor de theïst is er ruimte om religieuze begrippen te gebruiken, zoals hemel en eeuwigheid, zonder dat je je aan religieuze voorwaarden hoeft te houden. Binnen het postmoderne denken van vandaag de dag hoef je geen constructie te verzinnen waarop je geloof of denken is gebouwd. Als je je gelukkig voelt en rust ervaart is jouw ervaring het fundament van je denken.

Religieuzen

Het grootste deel van de mensheid op aarde (84%) is religieus. Religieuze mensen gebruiken rituelen om hun god of goden te aanbidden of te behagen.

Stan van Hooft schrijft dat religie een expressie van hoop is.⁶ Mensen zijn breekbare wezens en kwetsbaar, zij hebben genezing nodig om heel te worden. Er is een angst om alleen te zijn en niet te weten wie je bent in het grotere geheel. Deze angsten leiden mensen naar het transcendente. Het geloof in een god of goden, leven na de dood en eeuwige verlossing zijn tekenen van hoop. Religieuze mensen kunnen niet leven met de gedachte dat de dood het einde betekent van hun ziel.

Christenen

Er leven ongeveer 2,5 miljard christenen op aarde. Daarmee is het christendom de grootste religie. Onder christenen leeft de hoop dat Jezus de Zoon van God 2000 jaar geleden op aarde is gekomen en de weg naar God heeft vrijgemaakt. Het kwaad is door Jezus verslagen en mensen op aarde kunnen van binnen in hun hart gereinigd en geheiligd worden om straks in die eeuwige heiligheid met God te leven in een nieuwe hemel en op een nieuwe aarde.

Er leven onder christenen vele interpretaties van hoe dit leven precies bereikt kan worden en hoe het zal zijn. Het NT geeft informatie over dit nieuwe leven en tegelijkertijd blijven er ook vragen en is er ruimte voor verschillende interpretaties en theorieën. Centraal in de christelijke hoop is de komst, dood en opstanding van Jezus Christus. Zoals de apostel Paulus schreef: *Maar als Christus niet is opgewekt, is uw geloof nutteloos,...* (1 Kor.15:17). Het geloof in de opstanding van Jezus is het fundament van christelijke hoop.

De Duitse theoloog Jürgen Moltmann benadrukt dat christelijk hoop altijd te maken heeft met een nieuw begin. Christelijke hoop is verlossende hoop van pijn en verdriet. Het is de hoop van de opstanding uit mislukkingen en nederlagen van het leven.

Christelijke hoop is de kracht van de wedergeboorte van het leven uit de schaduw van de dood. De kracht tot een nieuw begin, waar het leven door schuld onmogelijk wordt gemaakt.⁷

Moslams

Er leven ongeveer 1,7 miljard moslams op aarde. Daarmee is de Islam de tweede grootste religie.

De islam biedt een religieus systeem aan dat afhankelijk is van de trouw en goede werken van vrome moslams, zonder zekerheid dat die werken uiteindelijk zullen voldoen of geaccepteerd zullen worden door Allah.⁸

Er is een hoop op een leven na dit leven met Allah in het paradijs, maar er is tegelijkertijd de onzekerheid dat je naar de hel kan gaan. Uiteindelijk bepaalt Allah waar je heengaat, zelfs als je je volledig houdt aan alle religieuze voorwaarden van de Islam zoals deze door de profeet Mohammed zijn doorgegeven rond 610-632 na Christus. Deze eindbeschikking van Allah lijkt op de uitverkiezingsleer zoals door sommige christenen wordt aangehangen. Het is Allah die bepaalt of je naar de hemel of naar de hel gaat. Deze uitverkiezing kan voor moslams en sommige religieuzen hoop of wanhoop betekenen. Als je bent uitgekozen heb je niets te vrezen, maar wat als je niet bent uitgekozen? Wat als je voor eeuwig pijn en ellende moet doorstaan?

Vandaar dat er filosofen zijn die religieuze hoop zien als het meest verwerpelijke denken dat op aarde bestaat. Een constructie bedacht door mensen die wanhoop en angst produceert waardoor mensen op aarde geroofd worden van een rustig en redelijk onbezorgd leven.

Oosterse religies

Oosterse religies zoals het hindoeïsme (1 miljard mensen) en het boeddhisme (380 miljoen mensen) leren dat de mens geconfronteerd wordt met slecht karma (menselijk handelen).

Door middel van reïncarnatie kan karma worden bestraft of beloond. Het is een continu systeem van zonden waar de mens in is beland.

In Oosterse landen wordt dit gesymboliseerd door het rad van de wedergeboorte (swastikateken). In het dorp of stad waar je woont geef je een draai aan het rad als je er voorbij loopt. Vanuit de oosterse religie is iedereen onderdeel van de reïncarnatie, mensen gaan dood en worden opnieuw geboren. Binnen het boeddhisme is het voor sommige mensen (zoals Boeddha) mogelijk om de staat van *nirwana* te bereiken. In deze staat is de mens opgelost maar is er ook een oneindig leven. Het is moeilijk te definiëren hoe dat eeuwige leven er dan uitziet. Zelf heb ik les gehad van Pieter van Kampen die het boek schreef: *Liefde tot de leegte*.⁹ Hij kwam met het citaat: “de oplossing is oplossing”. Uiteindelijke hoop binnen het boeddhisme is het verlangen om nooit meer te hoeven lijden, om geen slecht karma meer te hebben. Die weg is niet eenvoudig en gaat via zelfontleding, je moet als het ware zelf opgelost worden.

Zonder godsbesef

Je visie op hoop heeft te maken met je wereld-, mens- en godsbeeld. Zonder godsbesef wordt hoop meer materialistisch ingekleurd en heeft hoop nauwelijks verbinding met een leven na de dood. Hoop heeft dan meer te maken met het leven dat je hier op aarde leidt maar er is geen bovennatuurlijke kracht die jou steun geeft. Er kan wel zoiets zijn als een transcendente hoop, een kracht buiten jou om, maar zonder godsbesef is dit moeilijk definieerbaar.

Zonder godsbesef met alleen de hoop gericht op dit leven word ik bepaald bij het lied van Queen uit 1989 ‘I want it all, I want it now’. Je hebt maar één leven en daar moet je het mee doen. Je hebt pech als je niet oud wordt en ongelukkig bent geweest. Je hebt geluk als je nog wat van dit leven hebt kunnen maken en tevreden oud kan worden.

Als mens berust je leven op toevalligheden en maak je daar het beste van. Met een positief wereldbeeld zorg je dat jouw omgeving en het klimaat een beetje mooier wordt, met een negatief wereldbeeld maak het niet hoe je dit leven en deze wereld achterlaat.

Positief mensbeeld

Aangezien mensen relationele wezens zijn is het belangrijk om door anderen geliefd en bevestigd te worden. Met een positief mensbeeld hoop je anderen iets te kunnen meegeven en je hoopt dat je naam nog een tijdje wordt onthouden. Met een negatief mensbeeld maakt het niet uit hoe je deze wereld verlaat, na jou de zondvloed.

Zonder godsbesef heeft hoop alleen betrekking op je leven hier op aarde en dan hangt het er van af of je een positief of negatief wereldbeeld hebt. Dat wereldbeeld is afhankelijk van je mensbeeld.

Wie ben je allemaal in je leven tegengekomen?

Wie heeft jou eten en drinken gegeven, wie heeft er dingen van jou geroofd? Ben je daar sterker of zwakker door geworden?

Hoe oneerlijk kan het leven zijn als er alleen maar van je geroofd is in dat enige leven dat jou is overkomen. Als er dan toch een god zou bestaan, dan moet hij wel heel kwaadaardig zijn en in zo'n god kan en wil je niet geloven.

Religieuze mensen

Religieuze mensen hebben een wereldbeeld waarin een god of goden bepalend zijn. Als jouw god genadig is en als hij een weg biedt naar een volmaakt en eeuwig leven dan beschouw je dit leven als een tijdelijk intermezzo. Het duurt maar even, straks zal het pas echt beginnen.

De vraag is of dit leven het leven is dat God heeft bedoeld.

Is het lijden in dit leven zoals wij mensen hier op aarde meemaken Gods bedoeling of is het een consequentie van een samenspel van verleiding, strijd, vrije wil, keuzes en een dieper mysterieus plan door lijden heen?

Voor religieuzen geldt dat het leven zoals God dat heeft bedoeld nog moet komen, en in die tussentijd heb je misschien een mooi leven of kan het knap lastig zijn hier op aarde. Want je zult maar in een land leven waarin jouw geloof niet wordt geduld.

Maar wat als je religieus bent zonder een positief godsbeeld?

Wat als jouw god of goden willekeurig en afstandelijk zijn, net zoals de Griekse goden? Wat als jouw gebeden, rituelen en offers niet goed worden bevonden? Hoe is het als je denkt dat je nooit meer uit het rad van slecht karma kan komen of dat de hel jouw uiteindelijke bestemming is?

Een leven van vrede genade en vreugde

Een negatief godsbeeld en daarmee ook een negatief wereld- en mensbeeld is niet hoopgevend. Het is niet vanzelfsprekend dat religieuze mensen hoopvol zijn over een leven na dit leven. Het hangt van hun godsbeeld af of er sprake is van genade of willekeurigheid. Genade geeft rust en vertrouwen, willekeurigheid kan zorgen voor een permanente angst voor het oordeel. In dat geval begrijp ik dat er filosofen zijn die religieuze hoop beschouwen als een kwaadaardige last.

Ik ben mij ervan bewust dat een leven met een positief godsbeeld vrede, genade en vreugde geeft voor het leven hier op aarde met hoop voor de toekomst. Zoals het derde couplet luidt van het lied 'Groot is uw trouw, o Heer':¹⁰

*'U geeft ons vrede, vergeving van zonden
en uw nabijheid, die sterkt en die leidt.
Kracht voor vandaag, blijde hoop voor de toekomst.
U geeft het leven tot in eeuwigheid.'*